

Az Örömcskék, vétkecskék című előadásról Rozs András tollából

[1]

Lehet, hogy a színikritikus nem a legtökéletesebb nyelvjárásban adja vissza a benyomásait, mert hogy az „örömvél” az lehet székel, vagy csángó, de a „níztem” az rábaközi íz?, s ez így együtt nem „fordúhatott” el? egy szövegben. Mindenesetre a JESZ új, fiatal gárdája nem tévesztette el a mondandóját, amikor a magyar népi erotika legszebb, leghatásosabb verseib?l, meséib?l, történeteib?l válogatott irodalmi összeállítás szövegeit tálalta hálás közönségének a 2016. február 29-i esti bemutatón. A népi pajzánság erdélyi székel, bukovinai, gyimesi, moldvai csángó, rábaközi erotikus népi alkotásaiból (Kóka Rozália, Nagy Olga, Balázs Livia gy?jtései), a rendez?, Mikuli János válogatott és állított össze egy több mint óra fertályos m?sort. Bevallom, jómagam a népi erotika m?fajában csak „A legkisebb királylány kívánsága. 88 erotikus vajdasági népmese” cím?, dr. Burány Béla által közölt erotikus és obszcén népmeséket ismertem, de a magyar népi költészet más tájegységeinek ilyen gazdag termését, mint amit a JESZ ez estén bemutatott, hallanom és néznem igazán örömömre volt.

A m?faj számos veszéllyel jár, mert hiszen a pajkos, pajzán népi szövegek könnyen eshetnek a hangos, harsány, vaskos szókimondás csapdájába. De Mikuli János korábbi rendezéseinek választékossága, mértéktartása, humánus tartása biztosíték lehetett a magyar parasztdékameron

kivonatának, legkiválóbb válogatásának disztíngvált előadására. Nem is csalódtam, mert az est folyamán nem kellett az erotikával fűtött szövegek durva, vulgáris megjelenítésétől tartanom, helyette ízes magyar – székely, csángó – nyelven előadott történeteket, jeleneteket láthattam. A magyar rég- és közelmúlt falusi társadalmának kapcsolati kultúrájából kaphattunk mi nézők ízelítőt, a nő-férfi viszony mindennapjaira, a fiatalok egymásra találására, a házastársi viszony nehézségeire, a házasság-hűtlenség vetélkedéseire, az egyedül maradásból, özvegységből fakadó gondokra tekinthettünk rá a 19-20. századi dunántúli, erdélyi, csángó magyar falvak népeinek, társadalmának megismerésével. Az emberi viszonyok egyik, ha nem a legfontosabb részébe láthattunk bele, a szexuális szokások, erotikus viselkedések mindennapi szövetén keresztül. Aki a címből következő téma kapcsán a színpadi látvány szabadosságára számított, az csalódott, mert a szereplők a legpikánsabb jeleneteknél sem vetkőztek ki magukból, azaz nem vetkőztek le sem gátlásaikat, sem ruháikat. Nem mutatkoztak még hiányos öltözetben sem, hanem stilizált paraszti ruhákban jelentek meg a színen, a látványtervező, Herczig Zsófia jóvoltából. Voltak persze ténylegesen pikáns, vaskosabb szövegek is. Ilyen volt például a „kolbász megsütése” jelenet: „- Nagylány, nem fázik a lába? – Nem biza, me tőz van a lábam közt. - Ja, hallja, nem sütné meg a kolbászat? – Nem biza, me félek, hogy belécsepeg a zsírja.” (Előadta: Mejis Flóra és Urbán Richárd). Más durvább népi kiszólásokat, néven nevezéseket szellemes módon egy, a színpad háttérében felállított áttetsző, hátulról megvilágított paraván mögött árnyjátékkal jelenítették meg a szereplők, de ott se vetkőztek neki, hanem csak ügyesen jelezték az esetet.

Bár a darab nem a hagyományos tragédia-vígjáték műfaji szabályok szerint épült fel, hanem az irodalmi szövegek egymásra következése adta a játék drámaiságát. A dramaturg-rendező Mikuli János művészi válogató-szerkesztő munkája nyomán az előadás elkerülte az irodalmi színpadok iskolás unalmát, a játéknak volt egyfajta lineáris dramaturgiája: a lírai, szerelmes szövegek váltakoztak az elbeszélő, hosszabb szövegekkel, melyek együtt tartalmi ívet is alkottak, az egyszerűbb, népi pajzánságokat fokozatosan felváltották a komolyabb, katartikusvá váló elbeszélések. A történetek részben csoportos jelenetekben, olykor a legények, olykor a lányok, asszonyok együttes megnyilatkozásaiban bontakoztak ki, részben pedig önálló szöveges szólókat hallhattunk, egy-egy szereplő monologikus előadásában. E kétféle formáció arányosan váltakozott. A szólók és csoportos jelenetek között stilizált népi zenére különböző táncimitációkat adtak elő a szereplők. Ezek a táncra emlékeztető mozgások a nő-férfi kapcsolatot imitálták, nem népi táncot adtak elő a színészek, hanem az együvé tartozás és különválás, a közeledés és eltávolodás momentumait idézték fel, olykor nagyon szép, kecses-finom mozgásokkal, olykor lendületes forgásokkal. Lényegét tekintve táncot láthattunk, mozgás-koreográfiát, de nem szabályos tánclépésekkel, hanem stilizált mozdulatok egymásba építésével. Ezek a formációk Hágen Zsuzsa mozgástervezőt dicsérik, de a rendezőt is, mert ezzel a megoldással a szereplők teljesen kitöltötték a teret és az időt, nem volt üresjárat. A szövegek közötti átmeneteket különböző segédeszközökkel segítették kitölteni, így például igen találó módon idézte a mű szellemiségét a színes, többnyire vörös szőttesszerű kendők használata. Ezek nyilvánvalóan a szerelemre, erotikára utaltak: egy-egy lány ilyen szőttessbe burkolózva mutatkozott, majd fokozatosan kibontakozott a lepelből, az erotikus levetkezést imitálva. Máskor hatalmas, az egész színpadot több helyen is beterítő szövetanyagot húztak ki a szereplők, s ezek mögött bontakoztatták ki a szóban forgó szövegre utaló cselekvéseket, így például igen hatásossá tették ezzel a módszerrel a pletykálkodók jelenetét. A látványtervező Herczig Zsófia sokat

hozzátett a darab m?vészi összhatásához.

Mikuli János igen gondosan válogatta meg a népi pajzánságot reprezentáló szövegrészeket. Nem hagyta ki a vaskosabb, egyértelm?en pikáns szövegeket, ezeket f?leg a legények csoportos megjelenítésére bízta, egy-egy rövidebb pajzán beszólást is megengedett, de vigyázott arra, hogy ne menjen el a játék az olcsó, vásári, kocsmái durvaságok felé. Mikuli Jánosnak már az olvasópróbákön nehéz dolga lehetett, hiszen olyan székely, csángó, románból átvett szavakat, fogalmakat kellett elmagyaráznia a fiatal szerepl?knek, mint az odály, hotyil, tyilér, keldár, gyuszol, öster. Ügyelt a rendez?-dramaturg arra is, hogy a m?ves-szép, szerelemmel, emberi – n?i – finomsággal átsz?tt történetek uralják az el?adás világát. Ez utóbbiakat a hosszabb szólók biztosították, melyekb?l mind a n?i, mind a férfi színészek is kivették a részüket. A fiatal, még kezd?nek számító színészek igyekeztek színvonalasan megfelelni a szakmai elvárásnak. Néhány igen szép produkcióval hatással is voltak a néz?kre. A kritikus els?sorban a vak színész, Kopa Marcell ízes szövegmondással el?adott szólóját (Ádám és Éva) emeli ki, mellette meggy?z?nek látta a Kódis szabó asszonyának történetét (Még a kútból is) Hetesi Júlia el?adásában, a „lapos lányka” történetét a fiatal színészn?, Mach Cseperke igen szép, kifejez? szövegmondással el?adott szólójával (Az els? együthálás), valamint a Magdó (Megtudta, hogy hál a leján a legénvel, Somogyi Diána és Fröhlich Kristóf magabiztos és dinamikus el?adásában), az özvegyasszony és a „tanyitócška” sztoriját (Csak egy minuta vót az egész, szép szóval mondta Faa Eszter), végül a záró történetet (Egy asszony két vétkecskéje, Mekis Flóra szívbe?l átélt szavaival) el?adó lányok jelenéseit. Kling Johanna és Somogyi Bianka ügyesen váltottak ki der?ltséget a közönség soraiban az édesanya tanácsát „megfogadó” leány történetével. A fiúk közül kit?nt a nehéz nyitó szöveget bátran vállaló Popa Máté, de Urbán Richárd, Glázer Bálint, Mészáros Dávid, Görbe Dániel, Fr?lich Kristóf, Tóth Benedek Ern? is helytálltak mind a kisebb szólókban, mind a csapatos legényes jelenetekben. Rajner Dániel különösen jó hatást gyakorolt a közönségre az Ennyicske jót éltem szövegmondásával. A hármasban és négyesben el?adott szövegek el?adását is jól megoldották a szerepl?k, különösen a Milyen leány való feleségnek cím? jelenet sikerült, Faa Eszter, Hetesi Júlia, Mészáros Dávid és Tóth Benedek Ern? produkciójában.

Mikuli János rendez? láthatóan – és hallhatóan – igen sok munkát fektetett a fiatal színészek szövegmondásába. Nem volt könny? dolga, sem neki, sem a tanítványainak, hiszen a különböz? nyelvjárásokban – székely, csángó archaikus, dunántúli íz? – írt szövegek el?adása még a rutinos, profi színészek számára is nehézséget okozott volna. Mégis, összességében jól megoldották a fiatalok a feladatot. Látszott az alázatos csapatmunka eredménye. Nem volt harsány deklamálás, szép és értelmes-érthet? szövegmondás érvényesült a legtöbb jelenetben. Itt-ott bukkant fel csak néhol hadarás, kisebb szövegtévesztés, f?leg a fiúknál, de ez a következ? el?adásokban még javítható. A három hosszú n?i szólót igen szép kiejtéssel sikerült el?adniuk a lányoknak. A mozgásokat kecses légiességgel adták el?.

A díszletek, a színpadi eszközök használata igen találékony módon simult a szövegekhez. A jelmezek a parasztviseletek stilizált megjelenítéseiként jól szolgálták a darab szellemiségét (Herczig Zsófia). A témából adódóan persze több frivolságot, nagyobb dekoltázst, felvágott szoknyát is el lehetett volna képzelni, de ez az öltözetbeli visszafogottság jól ellensúlyozta, vagy éppen hangsúlyozta a szövegek mondanivalóját. Az utolsó szólót mondó lány (Mekis Flóra) színessel variált ruhája különösen

tetszett e kritika írójának (mondhatni, a lány tetszett a szép ruhájában). Hágen Zsuzsa kiváló látványteremtésér?l már szóltunk. Az előadás zenéjét Kopeczky Péter szerzette. Népzenei témák, ritmusok felhasználásával létrehozott zenéjét ? maga játszotta föl, keverve a különböző hangszerek szólamait. Ez a színpadi muzsika jól szolgált a játék igényeit: a ritmus, a kíséret a különböző szövegek hangulatának megteremtéséhez kiváló módon járult hozzá.

Rozs András

Forrás

webcím: https://jesz.pte.hu/az_omocsek_vetkecskek_cimu_eloadasrol_rozs_andras_tollabol

Hivatkozások

[1] https://jesz.pte.hu/sites/jesz.pte.hu/files/styles/large/public/inhf6788_0.jpg?itok=LuvHVHLN